

BIOEKONOMICZNE PRZESŁANKI WYBORU SORTYMENTU GŁÓWNEGO W PRODUKCJI WEŁNY

ADAM SKOCZYLAS

Zakład Hodowli Owiec SGGW

DONIESIENIE

1. Przedstawione poglądy wynikły z rozważań nad ustaleniem celu produkcyjnego dla stada owiec organizowanego w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym SGGW Żelazna.

Przyjęto w nich, że krajowa produkcja owczarska stanowi kompleks swoisty, nieporównywalny z owczarstwem innych krajów tak kapitalistycznych jak i socjalistycznych. Potrzebne tu są przeto rozwiązania samoistne i dostosowane do warunków. Stąd i szersze znaczenie dyskusji nad wyborem sortymentu w produkcji wełny.

2. Istnieje nierozdzielny związek sortymentu z kierunkiem użytkowym, zwłaszcza jeśli chodzi o stosunek produkcji wełny do produkcji mięsa. Sprawa pozostałych produktów ma znaczenie pomniejsze, wobec czego może być pominięta. W naszym pojmowaniu treści pojęcia „wełnisto-mięsny kierunek użytkowania“ potrzebna jest pewna modyfikacja. Polega ona na przyjęciu, że wełna jest produktem głównym a mięso produktem towarzyszącym. Udana łączność produkcji obu tych wytworów hodowli owiec w kraju polega na pełnym wykorzystaniu użytkowości wełnistej, przy dostatecznym wykorzystaniu użytkowości mięsnej. Pełne wykorzystanie użytkowości wełnistej wymaga zharmonizowania jej składu ilościowego ze wskaźnikiem jakości. Sortyment stanowi główny, chociaż nie jedyny wyznacznik jakości. Przy jego wyborze grają współrzedną rolę przesłanki biologiczne i ekonomiczne. Wszak wydawanie wełny przez owce jest zjawiskiem biologicznym, jednakże produkcja wełny stanowi świadomy proces ekonomiczny.

Zadanie polega przeto na wyborze sortymentu głównego jako konkluzji z uzgodnionych przesłanek.

Rozważmy je kolejno.

3. Z pobieżnego choćby przeglądu biologicznych uwarunkowań produkcji wełny wynika, że pewne jej jakości muszą być a limine spod rozważań wyłączone. Są to wełny mieszane, kolorowe, wełny o notorycznie dziedzicznych wadach, jak nadmierna rdzenistość, szorstkość chwytu, czy skłonność do filcowania w runie, w końcu wełny hodowlanie niedokształcone. Mam na myśli wełny, które dają się wprawdzie zaliczyć do jakiegoś sortymentu, lecz nie osiągają progu wyraźnej użytkowej przydatności.

Przedmiotem rozważań będą zatem dobrze wykształcone białe wełny odzieżowe. W warunkach krajowych występują one w siedmiu sortymentach, a to od 64-A do 48-D. Sortyment 44-DE należy u nas raczej do wełen typu dywanowego i można go pominąć. Do tej grupy sortymentowej wchodzi oczywiście wełny o bardzo różnej jakości. Jakość ta wynika ze współgry wielu czynników i bywa przy tym samym sortymencie, rasie a nawet stadzie, kategorią zmienną. Poszukiwania trzeba zatem prowadzić w kierunku eliminacji czynników i zjawisk akcydentalnych, okolicznościowych i skupić się na głównym czynnikiem biologicznym.

Za taki czynnik trzeba przyjąć sprawność keratynizacji substancji włosowej, czyli zdolność przetwarzania przez owce składników odżywczych na keratynę wełny. Wiadomo (za Marstonem), że komórki warstwy twórczej cebulki włosowej rozporządzają różnym potencjałem syntetyzowania białka keratyny. Wiadomo też, że wydajność przetwarzania białka paszy w keratynę włosów jest na ogół niska. Marston określa górną jej granicę w przybliżeniu na 10%; inne źródła szacują ją niżej.

4. Tak rozumiana sprawność przetwórcza owiec zasługuje na uwypokolenie, przy wyborze sortymentu głównego, zwłaszcza w warunkach trwałego ubóstwa pasz. Stan ten jest charakterystyczny dla warunków krajowych, co w poszukiwaniu przesłanek biologicznych powinno być zauważone. Największe znaczenie mają przy tym prawidłowo wykonane badania porównawcze. Nie prowadzono ich dotąd w kraju. Klasyczną próbę w tym zakresie wykonali Daly i Carter w warunkach doświadczalnych, które upoważniają do korzystania z jej wyników w naszych dochodzeniach. Wyniki te przeliczone i dostosowane do tych rozważań zamieszczono w tabeli 1.

Są to przeliczone cechy sprawności bezwzględnej, osiągniętej przez zwierzęta w tym doświadczeniu. Ich znaczenie dla organizowanego stada wynikało z pobliża typów poddanych badaniu — z badanym własnym typem docelowym.

Nie będzie pomyłki, jeśli to znacznie rozszerzyć i wyniki tych badań włączyć, z potrzebną ostrożnością, do toku generalnego rozumowania na

Tabela 1

Porównanie sprawności produkcyjnej czterech ras owiec w optymalnych warunkach chowu, przy żywieniu *ad libitum* oraz ograniczeniu dawki do 20% ilości paszy pobranej do woli (Daly i Carter)

Comparison of the efficiency of 4 breeds of sheep in optimal keeping conditions, *ad libitum* feeding and with the reduced of *ad libitum* feeding by 20%

Rasa	Sortyment	Ciężar run w odroście rocznym kg			
		żywienie <i>ad libitum</i>		20% dawki <i>ad libitum</i>	
		w pocie	baza prania	w pocie	baza prania
Merynos	64-A	6,62	3,91	1,63	1,05
Polwarth	56-C	5,98	4,69	1,80	1,23
Corriedale	50-CD	6,80	4,69	2,00	1,49
Lincoln	44-DE	5,29	5,11	3,44	2,67

Tabela 2

Porównanie względnej sprawności produkcyjnej czterech ras w odniesieniu do merynosa = 1

Comparison of the relative efficiency of four breeds with reference to Merino breed = 1

Wskaźniki	Rasa		
	Lincoln	Corriedale	Polwarth
	sort. 44-DE	sort. 50-CD	sort. 56-C
Ilość pobranej paszy w stosunku do wagi żywej	0,95	0,89	0,95
Ilość wełny na jednostkę spożytej paszy	potnej	1,05	1,02
	pranej	1,22	1,09
Ilość wełny od sztuki	potnej	1,59	1,10
	pranej	1,88	1,43

ten temat w kraju. Przynajmniej do czasu pozyskania wyników z własnych studiów, które wydają się być bardzo potrzebne.

W tego rodzaju pracach porównawczych obok liczb bezwzględnych mają duże znaczenie liczby względne. W danym przypadku odniesiono je do merynosa i uszeregowano w tabeli 2.

Opierając się na przesłankach biologicznych należałoby więc uznać za najkorzystniejsze produkowanie wełny sortymentów 50 i 56. Z kolei należało sprawdzić trafność tego wniosku, opartego wyłącznie na przesłankach biologicznych — wywodem ekonomicznym.

5. Na wstępie do omawiania przesłanek ekonomicznych przy wyborze sortymentu głównego, trzeba (przy ogólnym opłacalnym poziomie cen

za wełnę) największe znaczenie przyznać budowie cennika. Pod budową lub strukturą cennika rozumie się utrwalony stan podziału na gatunki i odpowiadające im ceny względne, tj. odniesione do ceny obranego gatunku wzorcowego. Stałość odnośnych stosunków stanowi warunek konieczny świadomego wyboru sortymentu. Podstawowe znaczenie trwałości struktury cennika polega na jego związku z kierunkiem produkcji i na kształtującym wpływie na stan hodowli. Wiadomo, że istnieją rozliczne rynki wełny i że różne są mechanizmy kształtowania cen względnych za gatunki.

Rozpatrzenie się w tych stosunkach uznano za godne uwagi, wobec czego dokonano próby zestawienia porównawczego cen za różne sortymenty wełny czesankowej na różnych rynkach. Odnośne dane zestawili Lebedziński w pracy wykonanej w naszym Zakładzie.

Różnorodność źródeł i klasyfikacji odbiera wprawdzie precyzję tego rodzaju zestawieniom porównawczym, przynosi atoli korzyść wynikającą z możliwości rozpoznania pewnych tendencji ogólnych w tym zakresie. Dane zgromadzono w tabeli 3.

Tabela 3

Porównanie względnej wartości wełny do czesania w różnych sortymentach w stosunku do sortymentu AB-62 (baza prania)

Comparison of the relative value of combing wool in different grades with reference to the AB-62 grade (clean basis)

Kraj	Sortyment	A	AB	B	BC	C	CD	D
		64	62	60	58	56	50	48
Polska	krajowa	104,9	100,0	95,1	79,5	70,8	64,7	60,5
	importowana	104,5	100,0	94,4	88,6	84,1	78,1	65,9
Czechosłowacja		113,6	100,0	73,6	73,6	68,2	68,2	—
Węgry		102,8	100,0	97,4	92,5	85,9	85,9	—
Niemcy 1938		111,1	100,0	87,3	77,8	71,4	67,8	63,5
NRF		119,0	100,0	84,1	73,3	63,7	60,1	51,6
Londyn 1949/58		108,2	100,0	85,8	85,8	72,7	59,6	56,2
Boston 1924/50		100,0	91,5	91,5	87,1	87,1	87,1	79,7

Ceny maleją wraz z grubieniem wełny, co jest oczywiste — ale w bardzo różnym stopniu. Wpływa na to wiele czynników. W krajach demokracji ludowej cennik jest narzędziem pobudzania produkcji w określonym kierunku. W krajach kapitalistycznych najciekawsze średnie wieloletnie odzwierciedlają przeciętny stan masy towarowej w obrocie handlowym, której jakość nie zależy wyłącznie od sortymentu. Z porównania wynika, że budowa cennika krajowego jest najbardziej zbliżona do przedwojennego cennika niemieckiego w okresie sztywnych cen. Wobec braku wskazań do zmian w tej dziedzinie (z wyjątkiem poprawki na rzecz wełny merynosowej) można przyjąć strukturę cennika krajowego za do-

statecznie utrwaloną. Może on stanowić podstawę dla dalszych obliczeń porównawczych. Wzięto w nich pod uwagę runa o średnim ciężarze netto 5 kg w pocie. Ustalono drogą obliczeń bardzo wysoką, bo rzędu 0,95 korelację między wartością run ustaloną z sortymentu głównego, lub z wysortowań, dla wszystkich run o sortymencie głównym prostym. Zależność ciężaru runa od jego jakości okazała się w tym stadzie, przy normalnej pielęgnacji, znikoma i nieistotna. Wydajność czystego włókna w poszczególnych sortymentach przyjęto za Staniszkisem, ceny za surowiec prany za Bajóńskim. Charakterystyki porównawcze run do czesania o jednolitym ciężarze 5 kg w pocie zamieszczono w tabeli 4.

Tabela 4

Porównawcza charakterystyka wartości run o ciężarze 5 kg wełny potnej w różnych sortymentach

Comparison of the value of fleece, 5 kg greasy wool weight in various grades

Sortyment	A-64	AB-62	B-60	BC-58	C-56	CD-50	D-48
Średnia wydajność %	35,31	41,17	47,11	52,56	56,78	59,12	64,52
Zawartość wełny czystej w 5 kg runa potnego	1,77	2,06	2,36	2,63	2,84	2,96	3,33
Cena 1 kg wełny na bazie prania (zł)	470,00	448,00	426,00	356,00	317,00	290,00	271,00
Wartość runa:							
w zł	831,90	922,88	1005,36	936,28	900,28	858,40	675,33
w % wzorca AB	90,10	100,00	108,90	101,40	97,50	93,00	94,80

Jeżeli założyć równe koszty produkcji i równy poziom wszystkich pozostałych czynników i warunków produkcji, okazuje się, że najwyższy przychód osiąga się przy produkcji wełny w sortymencie B-60. Wartość zbliżoną wykazują runa w sortymentach AB-62 i BC-58.

Przy pozostałych równych warunkach wartość runa określają dwa elementy:

a) malejąca wraz z grubieniem cena jednostkowa wełny na bazie prania,

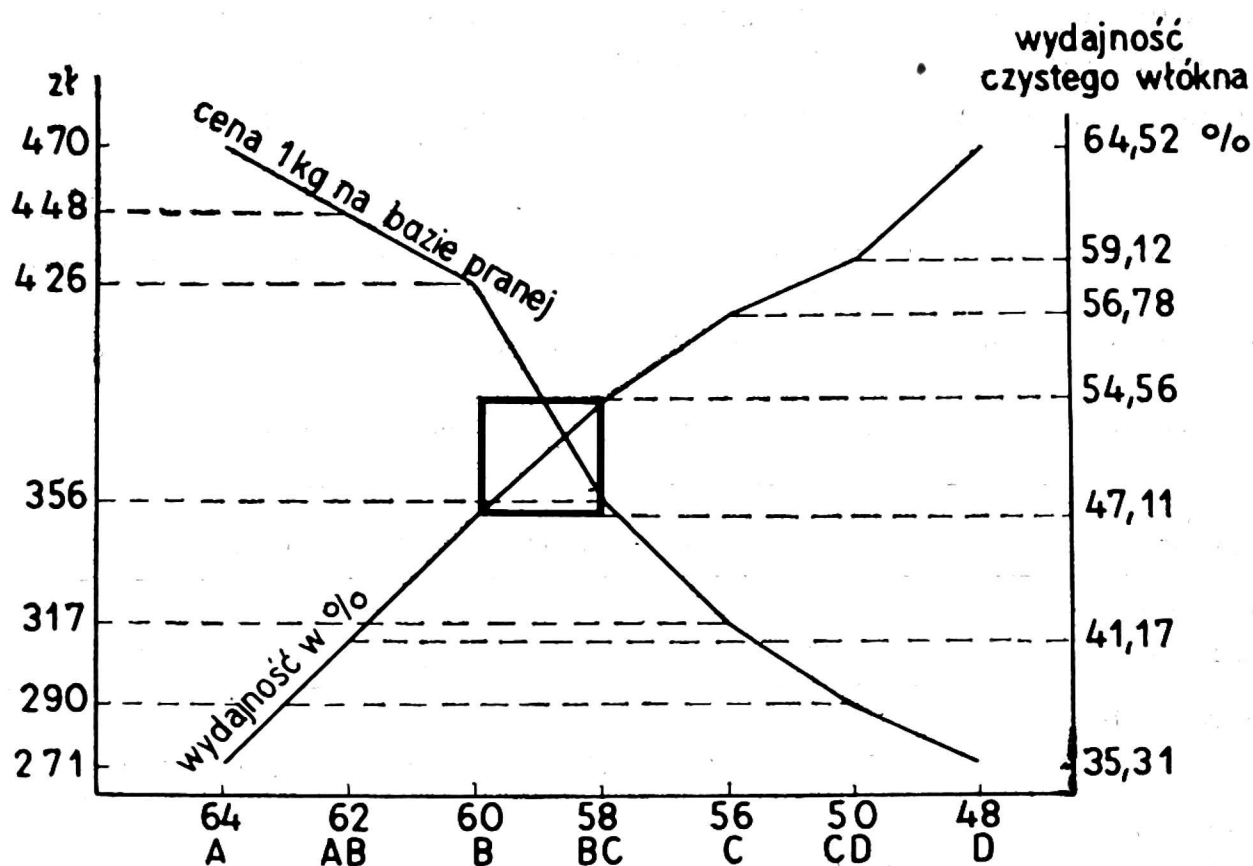
b) rosnąca wraz z grubieniem wydajność czystego włókna.

Stan związku obu tych zjawisk dla warunków krajowych obrazuje wykres 1.

Przecięcie się krzywej średniej wydajności z krzywą wartości zachodzi na styku sortymentu B-60, BC-58. W tym zatem zakresie sortymentowym osiągają największą wartość runa o równym ciężarze wełny potnej. Jak wykazano, przesłanki biologiczne skłaniały do skupienia uwagi na sorti-

mentach CD-50 i C-56. Z rozważań ekonomicznych wynika, że należałoby raczej znaleźć się w obrębie sortymentów B-60 i BC-58.

Usunięcie tej kolizji wymaga włączenia społeczno-gospodarczego punktu widzenia. Istotny jest przy tym wzgląd na szanse wzrostu oszczędności dewizowych przy wzroście jednostkowej produkcji wełny odzieżowej, tj. od jednej sztuki. Możemy za barierę produkcji przyjąć produkcję 2 kg

Wykres 1. Porównanie układu cen i wydajności

Diagram 1. Comparison of clean wool prices and efficiency

czystego włókna od dorosłej owcy i obliczyć, przy założonej wydajności, odpowiadające im ciężary runa potnego. Odnośne dane zawiera tabela 5.

Stosunki te mogą — rzecz jasna — ulegać z czasem poważnym zmianom w wyniku oddziaływania hodowlanego i technicznego. Wielkość tych zmian zależy od lokalnych warunków i umiejętnej pracy hodowcy-selekcjonera nad danym, konkretnym zbiorem owiec.

Tabela 5

Odpowiedniki ciężarów run potnych dla zmiennej zawartości czystego włókna
Adequacy of greasy fleece weights for changeable content of clean wool

kg czystej wełny	Sortyment						
	A-64	AB-62	B-60	BC-58	C-56	CD-50	D-48
1,0	2,83	2,43	2,12	1,90	1,76	1,69	1,55
2,0	5,66	4,86	4,24	3,80	3,52	3,38	3,10
2,5	7,09	6,07	5,30	4,75	4,40	4,22	3,87
3,0	8,49	7,29	6,36	5,70	5,23	5,07	4,65

Przy tworzeniu obrazu całokształtu stosunków produkcyjnych natomiast, bezpieczniej jest pozostać przy tych danych porównawczych do czasu ich zastąpienia przez naukowo zweryfikowane wyniki ściślejszych dochodzeń. Tu warto się jeszcze zatrzymać nad sprawą stosunku ciężaru runa na bazie prania do wagi żywej. Zapewne, jest to miara niedoskonała przy dokładniejszych analizach, może być jednak pomocna przy próbach generalnej orientacji. Zakładając przeciętną wagę żywą owiec na 55 kg, a 3% tej wagi w skali Kurza jako dostateczny ciężar runa na bazie prania, dochodzimy do 1,65 kg dostatecznej rocznej produkcji czystego runa. Wielkość tę można uznać za wartość graniczną i określić ją jako barierę sprawności, poniżej której produkcja nie zadowala, a której przekroczenie jest możliwe i pożądane. Tej to ilości czystego włókna odpowiadają następujące ciężary run potnych w poszczególnych sortymentach:

AB-62	B-60	BC-58	C-56
4,00 kg	3,49 kg	3,14 kg	2,80 kg

Z doświadczenia wynika, że w chłopskiej produkcji osiąga się bez trudu, chociaż nie powszechnie, produkcję o 50% większą, czyli 4,5% w. żywej w sortymentach BC i C. W sortymencie AB i B jest to trudniej osiągalne.

Dla dużych stad państwowych przeznaczonych do współdziałania z chłopską produkcją oznacza to potrzebę koncentrowania się na sortymencie BC-58. Przy normalnej zmienności pojawią się wówczas w stadzie obok przewagi run w sortymencie głównym, runa w sortymentach B-60 i C-56.

Jest to stanowisko rozważnego kompromisu, które godzi przesłanki biologiczne z ekonomicznymi, a w należyty sposób uwzględnia postulaty społeczno-gospodarcze. W myśl tych wywodów ustalono dla stada w RZD Żelazna jako główny sortyment BC-58.

Sprawa doboru odpowiedniego typu owcy, podatnego na kształtowanie i dostosowywanie do wymogów masowej produkcji wełny w gospodarce chłopskiej, stanowi zagadnienie odrębne.

Wniosek. W wyborze sortymentu głównego współrzedną rolę grają: przesłanki biologiczne, ekonomiczne i względy na potrzeby społeczno-pozaeconomiczne. Dla stad współdziałających z chłopską masową produkcją wełny, za najodpowiedniejszy sortyment główny w istniejących warunkach trzeba uznać sortyment BC-58.

БИОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ВЫБОРА ГЛАВНОГО СОРТИМЕНТА В ПРОИЗВОДСТВЕ ШЕРСТИ

Резюме

Улучшение овцеводства страны требует выбора главного сорта шерстной производительности, что зависит от предпосылок биологических, экономических и общественных.

Сравнительное исследование биологии шерстной производительности говорит в пользу сортов CD-50_s и C-56_s, в меньшей мере в пользу сортов AB-62_s и BC-58_s.

Сравнение кривой производительности с кривой уровня цен на внутреннем рынке говорит в пользу сортов B-60_s и BC-58_s как наиболее подходящих.

При введении поправки, обусловленной общественно-хозяйственными предпосылками, приходим к заключению, что в условиях нашей страны самым подходящим является крестьянское производство шерсти в сортименте BC-58_s. К этому сортименту, как к главному, должны стремиться племенные хозяйства, снабжающие крестьянские хозяйства племенным материалом, что и является причиной, из-за которой этот сорт принят в качестве главного в опытном стаде в Железной — Главной Школы Сельского Хозяйства в Варшаве.

THE BIOECONOMIC FACTORS OF THE CHOICE OF MAIN GRADE IN THE WOOL PRODUCTION

Summary

The improvement of sheep population in the country requires a choice of main grade for the wool-production. It depends upon biological, economic and social premises. Comparative studies in the field of wool biology indicate the advantages of taking CD-50_s and C-56_s grades. Out from the analysis of the relative level of prices of different kinds of wool it appears that the highest incomes are secured by fleeces within the B-60_s grade. Fleeces of the AB-62_s and BC-58_s are rather less profitable.

A comparison of yields and home marked wool price level curves indicate that B-60_s and BC-58_s are the most appropriate grades.

These results corrected by social and economic premises lead towards a conclusion that for the conditions of the country the most appropriate is the production of wool on peasant farms of the BC-58 grade. This main grade should be therefore reached by breed sheep flocks, which provide small farms breeding material.

On the experimental flock Żelazna of the Warsaw Agricultural University this grade is taken as a main one.

STRESZCZENIE

Doskonalenie pogłowia owiec w kraju wymaga wyboru sortymentu głównego dla produkcji wełny. Zależy on od przesłanek biologicznych, ekonomicznych i społeczno-pozaeconomicznych. Badania porównawcze w zakresie biologii produkcji wskazują na korzyści z przyjęcia sortymentów CD-50_s i C-56_s. Ze studiów nad poziomem względnych cen wełny różnych gatunków wynika, że najwyższy przychód zapewniają runa w sortymencie B-60_s. Runa w sortymentach AB-62_s i BC-58_s nieco im ustępują.

Porównanie krzywej wydajności z krzywą poziomu cen na rynku krajowym wskazuje na zakres sortymentowy B-60_s i BC-58_s jako najodpowiedniejszy.

Wyniki te skorygowano uwzględnieniem przesłanek społeczno-gospodarczych dochodząc do wniosku, że dla warunków krajowych najodpowiedniejsza jest chłopska produkcja wełny w sortymencie BC-58. Ten sortyment główny powinny zatem osiągać stada zarodowe, które zaopatrują chłopskie gospodarstwa w owce zarodowe. Dlatego w stadzie doświadczalnym SGGW Żelazna obrano ten sortyment jako główny.